

УДК 373.2:398.21

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ ЗАСОБАМИ КАЗКИ

Литвишко О.М.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

У статті обґрунтовано і систематизовано сутність поняття «соціальна компетентність» дітей дошкільного віку. Проаналізовано енциклопедичні та словникові видання, у яких трактується даний термін. Зроблено короткий аналіз дефініцій, які входять в основу складової соціальної компетентності. Наведені приклади казок та зроблено короткий аналіз творів, які можна використовувати для формування основ соціальної компетентності дітей 5-6 років.

Ключові слова: компетентність, соціальна компетентність, компетенція, соціалізація, соціальна адаптація, соціальна активність, соціально виховне середовище, українська народна казка, авторська або літературна казка, віршована казка, мультфільм, діти 5-6 років.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується новими підходами щодо системи освіти й виховання підростаючого покоління. На повісті денній актуальним є питання ефективного входження особистості в сучасне багатогранне середовище з його соціальними зв'язками, тобто соціалізації.

Про важливість соціального розвитку дітей дошкільного віку наголошується у Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Законі України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», Концепції розвитку дошкільної освіти на 2010 – 2016 рр., Базовому компоненті дошкільної освіти, програмах «Впевнений старт», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкілля», «Соняшник».

У Законі України «Про дошкільну освіту» в ст. 4 зазначено, що «Дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні. Дошкільна освіта – це цілісний процес, спрямований на: забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, ін-

дивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду. Дошкільний вік – базовий етап фізичного, психологічного та соціального становлення особистості дитини» [7, с. 1].

Виходячи з даного документу ми бачимо, що дошкільній освіті надається пріоритетна роль для виховання, формування, розвитку, соціалізації всебічно розвиненої особистості дошкільника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні та зарубіжні науковці (Л. Алексеєва, І. Зимня, А. Мудрик, Л. Петровська, Л. Сохань) займалися різностороннім дослідженням компетентності: життєвої, комунікативної, професійної, трудової, соціальної. Поняття «соціальна компетентність» вивчали Л. Берестова, Г. Білицька, І. Бех, С. Литвиненко, Н. Бібік, О. Кононко, М. Айзенбарт, К. Рубін, У. Пфінгстен та інші.

Питання соціальної компетентності вчені досліджують в таких аспектах, як соціально-комунікативна, соціально-трудова, соціально-психологічна, соціально-професійна, але кожен з дослідників трактує соціальну компетентність зі своєї точки зору, визначаючи та виокремлюючи

зміст, структуру та функції цього поняття, але однозначного визначення даному терміну в науці не існує.

Як зазначила дослідниця Піроженко Т.О., компетентний дошкільник вміло застосовує набутий досвід для нових умов життя; вміє адекватно оцінювати різні життєві ситуації та реагувати на них; поводить по мірковано та розсудливо, досягає успіху у розпочатій справі. Компетентна дитина здатна діяти адекватно, конструктивно, продуктивно [16, с. 33].

Вчені вважають, що «комунікативна компетенція – комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування» [5, с. 194].

У науковому доробку вчених (А.М. Богуш, Л.О. Варяниця, Н.В. Гавриш, С.М. Курінна, І.П. Печенко) зазначено, що «осною соціалізації особистості є соціальний досвід, засвоюючи який, дитина здійснює власний саморозвиток та самореалізацію, стає соціально компетентною» [4, с. 201]. На їхню думку, сутність та складники соціальної компетентності є показником соціалізації особистості дітей дошкільного віку, а термін «соціальна компетентність» охарактеризована як: «складна полікомпонентна властивість особистості, її інтегральна якість, яка складається з комплексу емоційних, мотиваційних, характерологічних особливостей і виявляється в соціальній активності та гуманістичній спрямованості особистості» [там само, с. 201]. У структурі соціальної компетенції виділено три компоненти: емоційно-почуттєвий, мотиваційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий та За твердженням авторів, «емоційно-почуттєвий компонент соціальної компетентності обумовлюється здатністю дітей адекватно оцінювати та реагувати на емоційно-почуттєві прояви інших, сприймати себе в контексті відносин з однолітками та дорослими. Мотиваційно-ціннісний компонент виявляється в сукупності соціальних потреб, інтересів, ціннісних орієнтацій дітей за умови зміни соціальних інституцій. Діяльнісно-поведінковий компонент свідчить про здатність дитини відчувати свою належність до певної соціальної групи, уміння доброзичливо взаємодіяти, налагоджувати спільну діяльність, гармонійні стосунки з однолітками, готовність дитини ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми в системі міжособистісних стосунків» [там само, с. 202]. У дітей 6-річного віку відбувається становлення соціального «Я» та формується «внутрішня позиція», які і виступають важливим компонентом соціальних утворень підростаючої особистості [там само, с. 202].

Засобами формування соціальної компетентності у дітей 5-6 років є: гра, іграшка, казка та мультфільм. Саме ці засоби виступають основою розвитку дошкільників.

Ми погоджуємося з твердженням видатного українського вченого Василя Олександровича Сухомлинського: «Дитинство – найважливіший період людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. І від того, яке було дитинство, хто вів дитину за руку в дитячі роки, що ввійшло до її розуму й серця з навколишнього світу, – від

цього значною мірою залежить, якою людиною стане сьогоднішній малюк... Можливо, все те, що приходиться до розуму й серця дитини з книжки... саме й приходиться лише тому, що поряд з книжкою – навколишній світ, в якому малюк робить свої перші нелегкі кроки від народження до того моменту, коли він сам зможе розгорнути й прочитати книжку» [13, с. 15-16].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Таким чином, проаналізувавши наукові доробки вчених ми виявили, що до цього часу питання дослідження теоретичних основ проблеми формування соціальної компетентності дітей 5-6 років засобами казки ще до кінця не вивчене і потребує більш ґрунтовного наукового дослідження.

Отже, **метою даної статті** є вивчити теоретичні основи дослідження проблеми формування соціальної компетентності дітей 5-6 років засобами казки.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі досить часто зустрічаються поняття «компетенція» і «компетентність». Ці два терміни походять з латинської мови від слова *competentia*, яке в перекладі означає узгодженість, відповідність, компетентність. При перекладі з англійської мови «*competence*» – це вправність, достаток, здібність, компетентність, правомочність, вміння, компетенція; німецьке слово *Kompetenz* означає компетенція; французьке – *competence* перекладається як компетенція і обізнаність.

У сучасному словнику іншомовних слів «компетентний» означає «досвідчений у певній галузі, якомусь питанні; правомочний у розв'язанні якоїсь справи» [9, с. 328]. Дефініція «компетентний» походить від латинського «*competentis*» і в перекладі означає «належний», «відповідний». Термін «соціальний» від латинського «*socialis*», тобто «суспільний», трактується таким чином:

1. Громадський; той, що стосується суспільного ладу, життя людей та їх взаємовідносин.

2. Який має на меті зміну суспільних виробничих відносин [там само, с. 635].

Тлумачний словник української мови слово «соціальний» трактує таким чином:

1. Пов'язаний із життям і стосунками людей у суспільстві, суспільний. Породжений умовами суспільного життя, певного середовища, ладу. Існуючий у певному суспільстві.

2. Який має на меті зміну суспільних виробничих відносин [12, с. 362].

Термін «компетентний» у цьому ж словнику має таке визначення: «Який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий» [11, с. 874]. Поняття «компетенція» означає «добра обізнаність із чим-небудь» [там само, с. 874].

У науковій літературі вчені використовують таку термінологію: «компетентність», «компетенція», «соціальна компетентність», «формування соціальної компетентності». Дефініція «соціальна компетентність» походить від двох ключових слів «соціальний» та «компетентність». Питанням соціальної компетентності займалися різні дослідники, серед них філософи, психологи, педагоги, соціологи, які у своїх працях науково обґрунтували феномен поняття «соціальна компетентність». Кожен науковець у ракурсі свого

дослідження трактує визначення даного терміну, завдяки чому можна всебічно дослідити та науково обґрунтувати це поняття. Науковці вважають, що до ступеня компетентності належить комплекс якостей і властивостей особистості, розвинених потреб і здібностей, які становлять систему знань дитини дошкільного віку; життєво необхідних практичних умінь, за допомогою яких у дошкільників відбувається пристосованість до життя, вміння орієнтуватися в ньому, можливість реалізувати свій природний потенціал [5, с. 172].

Основи соціальної компетентності дітей дошкільного віку починають закладатися у сім'ї, а дошкільний навчальний заклад виступає основним інститутом, за допомогою якого відбувається формування основ соціально компетентного дошкільника. Перебуваючи у дошкільному закладі дитина вчиться допомагати вихователям, дружити, товаришувати з однолітками, поважати гідність старших людей, батьків, вихователів, у них починає формуватися уява про доброту до навколишнього оточення, щирість у стосунках, чуйність та милосердя до ближнього, прояви підтримки у складних життєвих ситуаціях. У сучасному світі перед батьками, вихователями, педагогами та науковцями поставлене завдання – виховати компетентну дитину дошкільного віку, яка здатна сама приймати ті чи інші рішення, вміє захищати власні інтереси та в будь-яку хвилину здатна прийти на допомогу, займається розвитком своїх творчих здібностей.

Ми погоджуємося з твердженням Ніколаєску І.О. про те що, «соціальна компетентність поєднує в собі загальні ознаки поняття «компетентність особистості», які звужуються й уточнюються значенням і логікою поняття «соціальна». Такими загальними ознаками компетентностей є їх практико-зорієнтований характер і творча спрямованість» [10, с. 5].

Формування основ соціальної компетентності особистості дитини дошкільного віку включає в себе такі поняття: «соціалізація», «соціалізація особистості», «соціальна адаптація», «соціальне становлення особистості», «соціальна впевненість», «соціальний досвід», «соціальна ідентичність», «соціальна активність», «соціальна поведінка», «соціальна свідомість», «соціально-виховне середовище» та інші. Охарактеризуємо деякі з них:

Термін «соціалізація» у перекладі з латинської мови «socialis» означає громадський та у педагогічному словнику трактується як, процес залучення індивіда до системи суспільних відносин, формування його соціального досвіду, становлення й розвитку як цілісної особистості. «Соціалізація передбачає взаємодію людини з соціальним оточенням, яке впливає на формування її певних соціальних якостей та рис, на активне засвоєння й відтворення нею системи суспільних зв'язків» [3, с. 314].

На думку Л. Столяренко соціалізація – це процес «формування особистості в певних соціальних умовах, засвоєння людиною соціального досвіду, в ході якого вона перетворює цей досвід у власні цінності та орієнтації, вибірково запроваджує в свою систему поведінки ті норми і шаблони поведінки, які прийняті в суспільстві або

групі. Норми поведінки, норми моралі, переконання людини визначаються тими нормами, які прийняті в даному суспільстві» [15, с. 92].

Голованова Н.Ф. вважає, що процес соціалізації має свою структуру, яка включає в себе взаємопов'язані компоненти. Дослідниця виділяє чотири компоненти, серед них:

1. Комунікативний компонент – включає в себе різні форми і засоби, за допомогою яких дитина оволодіває мовою і мовленням та використовує їх у різних видах діяльності та у процесі спілкування.

2. Пізнавальний компонент – за допомогою нього відбувається засвоєння кола знань про навколишню дійсність, становлення системи соціальних уявлень та узагальнених образів. Реалізація даного компонента відбувається у процесі навчання та виховання, в спілкуванні, а проявляється у ситуаціях самоосвіти, саме тоді, коли дитина шукає і засвоює інформацію з власної ініціативи, для того щоб розширити уявлення про світ.

3. Поведінковий компонент – сюди належать всі дії і моделі поведінки, які засвоює дитина починаючи з навичок гігієни до умінь в різних видах трудової діяльності, а відбувається засвоєння різних норм, правил, звичаїв, які виробляються у процесі суспільного розвитку та засвоюються під час залучення до культури даного суспільства.

4. Ціннісний компонент – це система ціннісних орієнтацій, котрі визначають особливе відношення особистості дитини до цінностей суспільства [2, с. 145-146].

«Соціалізація особистості» – 1) двосторонній взаємозумовлений процес взаємодії людини і соціального середовища, який передбачає її включення до системи суспільних відносин шляхом засвоєння соціального досвіду, і самостійного відтворення цих відносин, у ході яких формується унікальна, неповторна особистість; 2) процес становлення особистості як суспільної істоти, під час якого складаються різноманітні зв'язки особистості із суспільством, засвоюються орієнтації, цінності, норми, відбувається розвиток особистісних властивостей, формується активність та цілісність особистості, набувається соціальний досвід, що нагромаджений людством за весь період розвитку [6, с. 835].

Термін «соціальна адаптація» походить від латинського слова «adaptation» та в перекладі означає «пристосування». У енциклопедичній літературі соціальна адаптація це: 1) процес і результат пристосування людини (групи людей) до умов соціального середовища і водночас часткове пристосування самого середовища до людини (групи людей) з метою співіснування; 2) вид взаємодії особистості (соціальної групи) із соціальним середовищем, під час якої узгоджуються вимоги й очікування її учасників. Соціальна адаптація трактується, як «важливий механізм процесу соціалізації особистості, що передбачає формування адекватної системи відносин із соціальними об'єктами, рольову пластичність поведінки, інтеграцію особистості в соціальні групи, діяльність щодо освоєння стабільних соціальних умов, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища, форм соціальної взаємодії» [там само, с. 836].

В українському педагогічному словнику поняття «адаптація соціальна» має таке визначення: соціальне пристосування, процес або результат процесу, який передбачає гармонійне з точки зору індивідуальних прагнень людини задоволення її потреб, створення умов для її здорового, щасливого життя в суспільстві. Успішний процес соціальної адаптації залежить від вихованості людини, її кмітливості, самостійності, відповідальності та приналежності до певної соціальної групи [3, с. 15].

«Соціальна активність» у енциклопедичному визначенні означає: 1) сукупність форм людської діяльності, свідомо орієнтованої на вирішення завдань, які стоять перед суспільством, громадою, групою в конкретних соціальних умовах; 2) свідомо цілеспрямована діяльність людини, орієнтована як на перетворення об'єктивних соціальних умов, так і на формування соціальних якостей власної особистості (активної життєвої позиції); 3) певна діяльність, що відображає міру розвитку реалізації соціальних потенцій, можливостей людини (її здібностей, знань, навичок, потреб) [6, с. 837].

«Соціально виховне середовище» – це ознака соціального середовища, або сукупність умов життєдіяльності особистості, які цілеспрямовано впливають поведінку та свідомість людини та формують у неї певні якості, переконання, духовно-ціннісні орієнтації і потреби. «Це конкретний прояв суспільних відносин, який сприяє соціалізації індивіда, адаптивності особистості до мінливого середовища, усвідомленню себе людиною, котрій близькі та зрозумілі інтереси ін. людей, а головні її цінності – загальнолюдські» [там само, с. 855].

У змісті освітньої лінії «Дитина в соціумі» Базового компонента дошкільної освіти передбачено спрямування на «формування у старших дошкільників навичок соціально визнаної поведінки, вміння орієнтуватись у світі людських взаємин, готовності співпереживати та співчувати іншим, інтересу до інших та вміння розуміти інших, бажання долучатися до спільної діяльності з однолітками та дорослими, об'єднувати з ними свої зусилля для досягнення спільного результату, оцінювати власні можливості, поважати бажання та інтереси інших людей. Взаємодія з іншими людьми є своєрідним видом входження дитини в людський соціум, що вимагає уміння узгоджувати свої інтереси, бажання, дії з іншими членами суспільства» [1, с. 7].

У програмі розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» старших дошкільників з психологічної точки зору охарактеризовано таким чином: «Важлива характеристика соціальної ситуації розвитку дитини – стабілізація взаємин з однолітками, утворення «дитячого суспільства», оформлення дитячої субкультури з притаманною їй територією, правилами співжиття, інтересами, ролями, перевагами, пріоритетними цінностями, соціальним статусом кожного її члена» [14, с. 8].

Програмою розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» передбачено перелік казок, які рекомендовано для читання дітям середнього та старшого дошкільного віку. Для дошкільників 5-го року життя у програмі вио-

кремлені такі народні казки, як «Пан Коцький», «Солом'яний бичок», «Двоє жадібних ведмежат» серед них є і літературні казки, це твори Івана Франка «Лисичка і рак», «Засць та їжак» та ін., а для дітей 6-го року життя у цій же програмі виокремлено наступні казки: «Зимівля звірів», «Кирило Кожум'яка», «Ох», «Дванадцять місяців» і т.д. «Казка – це, образно кажучи, свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки й мови. Діти не тільки люблять слухати казку. Вони творять її» [13, с. 33].

Ці та інші казки також можна використати під час проведення занять спрямованих на формування основ соціальної компетентності дошкільників. Тому, що саме українські народні казки («Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат», «Цап та баран», «Кривенька качечка», «Коза-Дерева», «Батьківські поради»), зарубіжні авторські або літературні (Шарль Перро «Спляча красуня», «Ослина шкіра», Брати Грім «Бременські музиканти», «Білосніжка та семеро гномів», Ганс Христиан Андерсен «Снігова королева», «Гидке каченя», «Дикі лебеді», «Принцеса на горошині», О.М. Толстой «Золотий ключик або Пригоди Буратіно», Антуан де Сент-Екзюпері «Маленький принц»), українські авторські або літературні (І. Франко «Ріпка», «Королик і Ведмідь»; Л. Українка «Біда навчить», В.О. Сухомлинський «Лисячий хвіст», «Найгарніша мама»), віршовані казки (К.І. Чуковський «Мойдодир», «Тараканище», «Муха-цокотуха», «Айболить», «Плутанина», «Телефон», «Федорине горе») та мультфільми («Свинка Пеппа», «Барбоскины», «Фиксики», «Маша і Медвідь», «Лунтик і його друзі», «Уолт Дісней», «Віні Пух», «Кот Леопольд», «Ну погоди» та ін.) стають основним засобом соціалізації дошкільників. За допомогою кожної з цих казок та мультфільмів діти 5-6 років набувають соціального досвіду, адаптації, поведінки, впевненості, відбувається соціалізація особистості дошкільника, що і є основними рушійними силами завдяки яким формується соціальна компетентність дітей дошкільного віку. «Слухають діти казку, зачудовані чарівним світом, і, здається, що вони бояться порушити тишу, щоб не розвіялися чари» [13, с. 31].

Івану Франку належить збірка казок для дітей «Коли ще звірі говорили». Для формування соціальної компетентності у дітей 5-6 років візьмемо декілька з них. Наприклад, слухаючи казку «Лисичка і рак» діти 5-го року життя вже починають розуміти та усвідомлювати, що лисичка хоч і насміхалася над раком, що той досить повільний, але він все таки зміг перехитрити хитру лисицю і навіть випередив її причепившись за її хвіст і першим зміг сісти на пеньок. Ця українська авторська казка вчить дітей не ображати менших, поважати гідність інших людей, допомагати в біді, а не насміхатися над безпорадністю інших. Прослухавши цю казку дошкільники набувають соціального досвіду у спілкуванні з меншими та слабшими від себе. Аналізуючи інший твір Івана Франка «Засць та їжак», ми бачимо, що образ зайця автор описав як дуже горду особистість, яка перед собою нікого не бачить навіть для того, щоб елементарно привітатися, яка насміхається над фізичними вадами та особливостями менших за себе. В особі їжака письменник зобразив до-

суть кмітливу і розумну істоту, яка змогла хитрістю та ловкістю перехитрити зайця та хоч і не правдою, але випередити його. Ця казка вчить не насміхатися з фізичних особливостей інших, висміює зневагу до менших та слабших, але вона також вчить життєвої мудрості, тому, що з будь-якої ситуації можна знайти вихід, головне мати хороших друзів, членів сім'ї, які в будь-яку хвилину придуть на допомогу та не залишать на одинці у біді. На основі цієї казки у дітей дошкільного віку відбувається процес соціалізації та формується соціальна компетентність. Читання казок обов'язково супроводжується ілюстраційним матеріалом, розглядаючи який у дітей відбувається розвиток уваги, пам'яті, мислення, уяви. На основі прочитаної вихователем казки для кращого засвоєння матеріалу у дошкільних навчальних закладах проводяться театралізовані ігри та ігри-драматизації, які теж мають велике значення для формування соціальної компетентності, крім того у дітей розвивається пам'ять, мовлення, логічне мислення, уява, увага тощо. Хоча ігри-драматизації є більш складнішими для інсценування дошкільниками тому, що під час розігрування потрібно дослівно відтворювати слова казки, розподіляти між собою ролі персонажів твору, копіювати та зображати героїв казок у їхньому образі, підбирати з допомогою дорослих костюми улюблених казкових героїв, але все це дає основу для формування особистості дошкільника. Під час проведення таких занять у дітей дошкільного віку закладаються основні правила поведінки в суспільстві, в групі. Вони копіюють улюблених казкових героїв та хочуть їх в усьому наслідувати. Соціалізуючись дошкільники вчать не залишати менших в біді, допомагати старшим, виховується самостійність та дисципліна. На основі цього у дітей відбувається засвоєння суспільних стосунків та формуються певні стереотипи. Для прикладу можна взяти українську народну казку «Рукавичка» та прослухавши її відтворити гру-драматизацію, підібравши відповідні костюми діда, собачки, жабки, мишки, зайчика, лисички, вовчика та кабана. Розподілити між дітьми ролі всіх казкових героїв та допомогти під час інсценізації. За допомогою цієї казки можна формувати соціальну компетентність дошкільників, вона вчить: слідувати за своїми речами, не губити їх, а в разі чого поступатися місцем іншим не залежно від того, хто це, тому що в одній рукавичці змогло поміститися багато казкових героїв, різних за величиною, серед них: «мишка-шкряботушка», «жабка-скрекотушка», «зайчик-побігайчик», «лисичка-сестричка», «вовчик-братик», «кабан-іклан» та «ведмідь-набрідь», і якби їм тісно не було, рукавичка мало не тріснула від такої кількості лісових жителів, вони сиділи там до тих пір, поки дід зрозумів, що загубив рукавичку та пішов її шукати. Герої цієї казки не залежно які образи вони втілюють: хитрість і підступність в особах вовка та лисички, страху та боязкості на прикладі зайчика та мишки чи могутності і величчя в особах кабана і ведмедя – змогли абсолютно всі поміститися в одній рукавичці та не виганяти звідти менших і слабших за себе. Ця казка вчить дітей знаходити вихід та компроміси з будь-якої ситуації та не ображати один одного. Ці та інші герої казок та

мультфільмів мають досить великий соціалізуючий вплив на свідомість підростаючого покоління. «Без казки, без гри увялення дитина не може жити, без казки навколишній світ перетворюється для неї на гарну, але все-таки намальовану на полотні картину; казка примушує цю картину ожити» [13, с. 33]. Саме завдяки таким казками у дітей дошкільного віку відбувається формування основ соціальної компетентності, формується соціальний розвиток дитини в суспільстві.

А.С. Макаренко вважав, що «Добре розказана казка – це вже початок культурного виховання. Було б дуже бажано, щоб на книжковій полиці кожної сім'ї був збірник казок. Останнім часом вийшло багато хороших збірників. Для розповідання малим дітям багато казок треба, звичайно, скорочувати, змінювати мову, доводити казку до повної зрозумілості. Можливо, і батьки знають казки, які вони чули ще замолоду» [8, с. 319].

Дітям середнього дошкільного віку потрібно частіше читати різні за змістом, повчанням казки. Василь Сухомлинський з цього приводу писав: «З книжки починається самовиховання, індивідуальне духовне життя. Є такий момент у виховному процесі, коли наставник, що весь час дбайливо вів за руку свого вихованця, вважає за можливе випустити його руку й сказати: «Іди сам, учись жити». Щоб зважитися на таке, потрібна велика педагогічна мудрість. Щоб підготувати людину духовно до самостійного життя, треба ввести її в світ книжки. Книжка повинна стати для кожного вихованця другом, наставником і мудрим учителем...» [13, с. 200].

На думку українського педагога В.О. Сухомлинського «Додержання моральних норм і правил, порушення яких осуджується громадською думкою і традиціями, – одна з найактуальніших проблем суспільного виховання – це одночасне виховання дисципліни, відповідальності перед колективом, суспільством і перед самим собою – перед власною совістю» [там само, с. 303].

Висновки і пропозиції. Період дошкільного дитинства – це сенситивний період, в якому дитина вчиться пізнавати навколишній світ та оточення, де вона виховується і розвивається. Перебуваючи у дошкільному навчальному закладі дошкільник адаптується до соціального середовища, відбувається соціальне становлення особистості в суспільстві та формуються основи соціальної компетентності дітей дошкільного віку. Велика роль у становленні особистості дітей 5-6 річного віку належить казці, тому що слухаючи казку дитина адаптується до суспільства, засвоює основні норми та правила, які потрібні для спілкування з оточуючим світом, друзями, батькам, вихователями.

У подальших дослідженнях необхідно зробити більш глибокий аналіз українських народних казок, авторських, казок зарубіжних письменників, віршованих казок та мультфільмів. Розробити ряд запитань для дошкільників на основі сюжетів даних творів, для того, щоб мати змогу дослідити проблему формування основ соціальної компетентності дітей 5-6 років. Зробити ґрунтовніший аналіз всіх діючих програм для дошкільників. Більше уваги звернути на дослідження казок зарубіжних письменників та мультфільмів.

Список літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долина О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Голованова Н. Ф. Социализация и воспитание ребенка. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Н. Ф. Голованова – СПб.: Речь, 2004. – 272 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: Монографія / А. М. Богуш, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш та ін. За заг. ред. Н. В. Гавриш. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 368 с.
5. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш; за ред. А. М. Богуш – Вид. 2-ге, доповнене. – К.: Видавничий дім «Слово», 2015. – 704 с.
6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний редактор В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
7. Закон України «Про дошкільну освіту» № 2628-III, із змінами від 1 січня 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_01/
8. Макаренко А. С. Книга для батьків / А. С. Макаренко. – К.: Рад. школа, 1972. – 336 с.
9. Нечволод Л. І. Сучасний словник іншомовних слів / Л. І. Нечволод. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007. – 768 с.
10. Ніколаеску І. О. Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів: науково-методичний посібник / І. О. Ніколаеску. – Черкаси: ОПОПП, 2014. – 76 с.
11. Новий тлумачний словник української мови (у трьох томах). Том 1, А-К / Укладачі В. Яременко, О. Сліпушко. – К.: Вид-во «Аконіт», 2007. – 928 с.
12. Новий тлумачний словник української мови (у трьох томах) Том 3, П-Я / Укладачі В. Яременко, О. Сліпушко. – К.: Вид-во «Аконіт», 2007. – 864 с.
13. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. / Редкол.: Дзевєрін О. Г та ін. / В. О. Сухомлинський // Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – К.: Рад. шк., 1977. Т. 3. – 671 с.
14. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 104 с.
15. Столяренко Л. Д. Основы психологии личности / Л. Д. Столяренко. – Ростов-н/Д: Феникс, 1997. – 247 с.
16. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі: навч.-метод. посібник / Т. О. Піроженко, Л. І. Соловйова та ін. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2016. – 248 с.

Литвишко Е.Н.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ДЕТЕЙ 5-6 ЛЕТ СРЕДСТВАМИ СКАЗКИ

Аннотация

В статье обосновано и систематизировано сущность понятия «социальная компетентность» детей дошкольного возраста. Проанализированы энциклопедические и словарные издания, в которых трактуется данный термин. Сделан краткий анализ дефиниций, которые входят в основу составляющей социальной компетентности. Приведенные примеры сказок и сделан краткий анализ произведений, которые можно использовать для формирования основ социальной компетентности детей 5-6 лет.

Ключевые слова: компетентность, социальная компетентность, компетенция, социализация, социальная адаптация, социальная активность, социально воспитательная среда, украинская народная сказка, авторская или литературная сказка, стихотворная сказка, мультфильм, дети 5-6 лет.

Lytvyshko E.N.

Pereiaslav-Khmelnyskyi State Pedagogical University
named after Hryhorii Skovoroda

THEORETICAL BASIS OF THE STUDY'S PROBLEM FORMATION OF SOCIAL COMPETENCE OF CHILDREN 5-6 YEARS BY MEANS OF TALES

Summary

The article described and systematized the concept of «social competence» of preschool children. Analysed the encyclopedic and dictionary edition in which interpreted this term. Made a short analysis of definitions, which are part of the foundation of social competence. Given examples of tales and made a short analysis of works that can be used to form the foundations of social competence of children 5-6 years.

Keywords: competence, social competence, competence, socialization, social adaptation, social activity, social-educational environment, Ukrainian folk tale, author's tale or literary tale, poetic tale, cartoon, children 5-6 years.